

ÁTADHATÓ-E A HIT?

Forrás: „Culture et Foi”, kanadai internetes portál: http://www.culture-et-foi.com/texteliberateur/joseph_moingt_2.htm (állapot: 2010.10.12.). Teljes, szöveghű fordítás.

A szerző 1915-ben született. Jezsuita szerzetes, korunk egyik legjelentősebb katolikus hittudósa (vö. „Mérleg”, 2005/1. sz., 465.; 2006/4. 465. sk. l.).

A hit átadásáról vagy át nem adásáról folyó jelenlegi vitákat sokszor elhomályosítja egy félreértés: nem tudjuk pontosan, mit is értsünk „átadáson”, illetve hogy mi az átadandó „hit”. Miután ezt a pontot tisztáztuk, megvizsgáljuk, hogyan adták át a kereszténységet a régmúltban, és milyen okokból szűnt meg átadása. Ezután arra kérdezzük rá, hogy milyen felelősséggel bírnak a keresztények a keresztény hittől olyannyira eltávolodott új nemzedékekkel szemben, és elgondolkodunk azon, hogy mily módon lehetne őket a hit útjára vezetni, ha nem vagyunk képesek átadni nekik a miénket.

A hit átadása

A több lehetséges értelem közül az *átadni* ige gyakran olyan átmenetet idéz fel, amely felülről lefelé és a múltból a jövő irányában történik. Például egy apa átadja vagyonát fiának, egy tanár átadja tudását diákjainak, egy mesterember szakértelmét a tanoncainak. Az átadó gyakran maga is valaki mástól, egy őt megelőzőtől kapta azt, amit átad maga után, és ezt olyan küldetés, illetve olyan kötelesség értelmében teszi, amely szerves része annak a kapcsolatnak, amely ahhoz fűzi őt, aki azt átadta neki, és ahhoz, akinek átadja, és szerves része az átadandó dolog természetének: az apa átadja fiának azt az örökséget, amelyet nem ő egyedül hozott létre, amely nem az ő kizárólagos tulajdona, és amelyet az ő fiának is át kell majd adnia minden leszármazottjának; ugyanígy a tanár, a mesterember intellektuális vagy manuális tudását nagyrészt másoknak köszönheti, akik azt nekik megtanították, és ők maguk is átadják azt tanítói tisztségük folytán, és azért, mert ez a tudás hasznos a társadalom számára, talán még nélkülözhetetlen is, és nem szabad elvesznie. Tehát az átadás egy láncolaton keresztül történik, és addig tart, míg maga a láncolat, de megáll, mihelyt e láncolat megszűnik. Eleve feltételezi a széleskörű társadalmi elismertséget is, amely megszabja az átadás erkölcsi kötelességét, de amely meghatározott



időre és a kultúra és a társadalmi élet bizonyos formájára korlátozódhat. Például a patkolókovács tudását olyan helyeken adták át, ahol lovakat használtak, átadását megszakította a motorizált vontatás megjelenése, a lovas turizmus pedig visszaadja aktualitását; a humanista kultúra korában szükséges volt a görög és a latin nyelv oktatása, ezek átadását azonban megkérdőjelezte a természettudományok és a technika legújabb kori fejlődése. E megfigyelések rámutatnak az átadás és a közlés (kommunikáció) különbségére, amely utóbbi egy adott pillanatban, vízszintesen történik, és nincs ugyanolyan időbeli súlya, sem ugyanolyan kötelezettsége; például ha közlöm szomszédaimmal egy eseményt vagy egy botrány híret, amelyet éppen előtte telefonon hallottam, ezt egyszerűen azért teszem, mert szórakoztat, hogy megbeszéljem velük; vagy azért, hogy magamat előtérbe toljam; ők pedig tovább fogják közölni a hírt hozzátartozóikkal, amennyiben számot tart érdeklődésükre. Ha úgy gondolják, hogy bizonyos személyeket érdekelhet, a hír hozzátartozóktól hozzátartozóig fog terjedni, de terjedése megáll, mihelyt már nem lesz időszerű, vagy ha bekerült a nyilvános szférába, vagy felváltotta egy újabb vagy csábítóbb hír.

Alkalmazzuk ezeket a megjegyzéseket a hit esetére: vajon a hit átadása is ugyanígy történik? Nyilvánvalóan nem, mert a hit személyes és szubjektív aktus, meggyőződés, az *én* hitem aktusa: elköteleződöm Krisztus követése mellett, Istenbe vetem reményemet és *rábízom* magamat; vagy még inkább olyan ajándék, amelyet Istentől kaptam anélkül, hogy úgy adhatnám át másoknak, mintha az én tulajdonom lenne, vagy mintha ugyanúgy hatalmamban állna, mint Istennek, hogy mások szívére és értelmére hassak. Ha valaki azt mondja: „nem sikerült átadnom a hitemet gyermekeimnek”, akkor azt érti ezen: erősen kívánta, hogy gyermekeinek ugyanolyan hite legyen, mint neki, és abban éljenek; hogy ebből a szándékból kifolyólag jó tanácsokat és jó példákat adott nekik, de az nem volt elég. Vagy azt érti rajta, hogy mindent megtett, amit meg kellett tennie azért, hogy gyermekei az *egyház hitében* éljenek, de hiába, és ilyenkor a hit szónak más értelmet, objektív tartalmat ad: doktrinális meggyőződések, vallási és erkölcsi gyakorlatok és szokások, csupa olyasmi, amit ő maga is a szüleitől és tanáraitól tanult, és amit a saját fáradozásaival megpróbált megtanítani, bevésni gyermekeibe; és oly módon, hogy olyan személyekre vagy intézményekre bízta őket, amelyek a hit dolgait hivatottak oktatni és a hit gyakorlatát bevezetni. Ebben az objektív értelemben, azaz a kereszténység vagy a keresztény vallás értelmében jogosan mondható, hogy a hit úgy adódik át – a keresztény hit vagy az *egyház hite*, de nem az *én* személyes hitem –, mint családi örökség, mint társa-



dalmi kultúra, mint tudás, életmód és cselekvési mód; és az ember joggal teszi hozzá, hogy a gyermekek személyes hite ezen a kedvező talajon fog tudni kibontakozni – de ez az *övék* lesz, nem a miénk, a kapott kegyelem gyümölcse és az általuk meghozott erőfeszítések eredménye lesz, nem pedig egy átadás egyszerű következménye.

Tehát igaz, hogy noha a személyes hit nem adható át, a keresztény hitet mint vallást sokáig átadták, de ma már nem adják át. Most erről a kettős jelenségről fogunk gondolkodni, ami egyrészt régmúltunk, másrészt közelmúltunk és jelenünk. Mindazonáltal a teljesség kedvéért nem csak a kereszténység minket megelőző két szakaszát, hanem hármat kell figyelembe vennem, mert az első századokban a kereszténységet csak közölték anélkül, hogy átadták volna, és anélkül, hogy szükség lett volna rá. Utána viszont átadás örökség módjára történt – majd megszűnt, s nem szűnt meg hanyatlani. Ez azonban olyan korban történt, amikor az átadás láncolata lassan összeakadt, majd végleg megakadt mindazokon a területeken, ahol addig működött. Olyannyira, hogy a kereszténység ma, negyedik szakaszában, amely a miénk, nem számíthat többé az átadás fel lendülésére, hanem meg kell tanulnia újból közölnie magát, mint a kezdeteknél. Most gyorsan átfutjuk ezeket a szakaszokat.

A kereszténység átadása

Rögzítsük először is azt az eredeti tényt, hogy a kezdeti időben nem volt átadás. Ez a megállapítás nem olyan naiv, mint amilyennek tűnik. A judaizmus egy átadandó törvénnyel kezdődött, bőséges és részletes, doktrinális, erkölcsi, vallási, társadalmi, politikai törvénnyel, kellőképpen kodifikált és számos intézményt szentesítő törvénnyel. A kereszténység esetében semmi ilyesmi nem volt: Jézus nem írt semmit és nem hagyott hátra törvénykönyvet, hitvallást, rituálét, semmilyen szóban átadandó formulárét; csak azt a küldetést bízta apostolaira, hogy *hirdessék* evangéliumát, ahogyan azt ő is tette – azt az evangéliumot, amely az eljövendő Ország felé fordult, és amely olyan elvekből és tanításokból tevődött össze, amelyeket véletlenszerűen mondott vándorlásai és találkozásai során. Arra számított, hogy a Szentlélek majd tanítványai emlékezetébe idézi és megmagyarázza szavait. Tehát nem hamis és nem hiábavaló, ha felidézzük, hogy a kereszténység: Örömhír, amely Jézus Krisztus üdvösségének *közlésével* kezdődött, és úgy vert gyökeret, hogy saját magát találta ki az apostolok vezetésével, az első megtértek hitéből érkező impulzus hatására. – Vajon ez mennyi ideig tartott?



Az első század vége felé szerepel egy megőrzendő, következőképpen átadandó *letétemény* (*depositum*) elszigetelt említése. Ezen a szón, amelynek tartalma nincs kifejtve, az alapvető elemek együttesét érthetjük. Ezek hittani, erkölcsi, liturgikus vagy fegyelmi természetűek, de tévednénk, ha túlságosan erőltetnénk a szónak ezt az értelmét, hiszen a hitszabály első rögzítése, az első rituálé és fegyelmi törvény csak a második és a harmadik század fordulóján jelent meg. Mindenesetre nem ez a legfontosabb. Az ósidőkben nem vált az ember apáról-fiúra kereszténnyé, egyszerű családi hagyomány folytán, mivel a gyermekeket ritkán keresztelték meg születésükkor vagy első éveikben, kivéve a halálveszély esetét (de ez még mindig nem volt szabály). Többnyire csak azokat a felnőtteket keresztelték meg, akik ezt kifejezetten kérték, és akik a tanítás és próbaidő elteltével elkötelezték magukat amellett, hogy követik Krisztust: az evangélium tanításai szerint élnek. Másképp megfogalmazva, az ember *megettérés* által vált kereszténnyé, és a kereszténység *közlés* útján terjedt, nem csak a tanításon keresztül – melyet azok kaptak, akik kérték –, hanem sokkal inkább és sokkal közvetlenebbül az igazságról, az erkölcsről, a jámborságról és a hősiességről tett tanúbizonyosságuk ereje által, amelyet a keresztények az evangélium iránt tanúsítottak a pogányok szemében.

Az ötödik és a hatodik század fordulóján honosodott meg az a szabály, hogy a gyermekeket rögtön a születésük után megkeresztelték. Ekkortól fogva joggal beszélhetünk a keresztény hit *átadásáról*. De nem kell megállnunk annál a családi hagyománynál, hogy az újszülötteket a keresztelőmedencékhez vitték. Figyelembe kell vennünk azt is, hogy a kereszténység, amely birodalmi vallásá, a római és bizánci birodalom vagy örökösei által meghódított népek többségi vallásává lett, egyben társadalmi, politikai és kulturális tényné is vált, amelynek a befolyása alól nagyon nehéz volt kibújni vagy annak ellenállni. A pogányok, hacsak nem keresztelték meg őket erőszakkal vagy kollektíven, nem tudtak beilleszkedni a keresztény királyságokba anélkül, hogy megkeresztelkedtek volna, és anélkül, hogy alkalmazkodtak volna a keresztény életmódhoz. Nem arról van szó, hogy meg kellene kérdőjelezni egy olyan hitnek az őszinteségét, amely kezdettől fogva egy bizonyos közegehez való hovatartozásból fakadt, hanem arról van szó, hogy megértsük, hogyan működik egy vallás, amikor a legközvetlenebbül összefügg egy társadalom, annak szerkezete, történelme és kultúrája létrehozásával és megőrzésével. A vallás átadása nem csak családi láncolatban történik azáltal, hogy az egymást követő családtagok ugyanahhoz a keresztény hithez kötődnek. Egy társadalom és egy nemzet történelmi és kul-



turális terében is terjed annak folytán, hogy képes integrálni azokat, akik oda születtek, vagy akik be szeretnének lépni oda, és annak szükségessége folytán, hogy valakinek ehhez a valláshoz kell tartoznia ahhoz, hogy az adott társadalom vagy nemzet tagjainak közös identitását élvezhesse.

Tehát a keresztény hitet úgy adták át, mint történelmi, kulturális, társadalmi és politikai örökséget: egy komplex *hagyomány* szinte ellenállhatatlan nyomására. Ezen az alapon születnek újjá a gyermekek a személyes hitre – közeli környezetük tanácsainak és példáinak hatására, amelyben ugyanakkor társas és történelmi létük konstitutív jelenségeinek összessége is részesíti őket. Az egyén vallásos magatartása függ családjá keresztény hagyományának megmaradásától, és ugyanúgy egy keresztény társadalom különböző elemeinek állandó integrálásától. Fordítva pedig a keresztény családi hagyomány hosszú élettartama és a keresztény társadalom átható ereje sokban függ az egyének kötődésétől személyes hitükhöz. Akiknek a vallásos magatartását nem támasztja alá a hit iránti erőteljes elköteleződésük, azok könnyebben veszítik el hitüket, ha az a társadalmi modell, amelyhez alkalmazkodtak, elhalványul és megrepedezik; és a kereszténység hagyománya még inkább málladozik és kimerül, ha tagjai elhagyják anélkül, hogy újonnan csatlakozottak lépnének a helyükre és vennék újra gondjukba. A keresztény hagyomány *felbomlásának* jelenségét figyelhetjük meg a *modern* kor óta, s ez még jobban felerősödött egy másik, nem sajátosan vallási, hanem inkább antropológiai vagy kulturális jelenség révén.

Durván a tizennegyedikől a tizennyolcadik századig valójában az történt, hogy az individualizmus nyomására és gyakorlata folytán a *társadalmi hagyomány* elerőtlenedett. Az új tudományos módszerek és felfedezések cáfolták a hagyomány arra irányuló tekintélyét, hogy alakíthassa az emberek szellemét és ismereteket közvetíthessen. Az igazság elsajátításának alapjává a módszeres és szisztematikus kételkedés vált. Az igazság elsajátítása elfordult a múlttól, a konzervatívizmustól, és visszafordult a jövő, a kutatás és a feltalálás felé. Az államok elutasították a vallási hatalmak gyámkodását, *laicizálódtak*, és a társadalom kitört a vallási rituálékból, amelyek addig strukturálták, és amelyekre már nem volt többé szüksége. *Szekularizálódott*: az egyén autonómiáját hangoztatta, magának követelte azt a jogot, hogy önállóan gondolkodhasson minden területen, miként azt a jogot is, hogy részt vehessen a város vezetésében. Az *egyénnek* ez az *emancipálódása* a hagyománnyal szemben kétségtelenül az ókori görögöktől örökölt nyugati filozófiai szellem hatására mehetett végbe, amelynek egyetlen hagyománya *Eric Weil* szerint a változás. Ez az emancipálódás vitathatatlanul az

evangéliumi szellem hatására is végbement, utóbbi ugyanis a személy szabadságának és méltóságának előmozdítója. Ezt bizonyítja, hogy a „modernség” szó először a tizennegyedik században szerepelt leírva a *devotio moderna* kifejezésben, amelynek emblematisztikus könyve az *Imitatio Christi* („Krisztus követése”) volt. Ez a jelentős mozgalom a laikusoknak a klerikusoktól való viszonylagos emancipációját célozta. A hagyománynak ez az emancipatorikus mozgalma nem irányult tehát sajátosan a kereszténység ellen. Ez utóbbi sokkal inkább attól szenvedett, hogy az átadás működésein alapult, és annál inkább is, mivel azt hitte, hogy támadják, s hogy kötelessége visszaszorítania az autonómiára irányuló mindenfajta követelést.

Így érkezünk el a saját korunkhoz, amikor a kétféle mozgás, a hagyomány gyengülésének két mozgalma általában, de különösen a keresztény hit átadásának felmorzsolódása összekeveredett egymással, és ezáltal még jobban felerősödött. Mert a hagyománynak rendszerint önmagában is van egyfajta *szakrális* jellege, amely ragaszkodik a régiség tekintélyéhez, miáltal kétségbe vonása bizonyos ponton visszahat a többi területre is, ahol mindaddig szuverén módon uralkodott. Ezért a tizenkilencedik századi pápaság élénken támadta az új szabadságjogokat: a politikai demokráciát. Ennek eredményeképpen a kereszténység tere olyan mértékben szorult vissza, ahogyan e szabadságok elfoglalták a nyilvános teret. A hagyomány és nyilvánvalóan a nyugati kereszténység deszakralizálódására irányuló kettős mozgalom végén találjuk az *1968-as májusi* robbanást.

Manapság sokszor tagadni próbálják ennek az eseménynek a fontosságát. Igaz, hogy jelentősége nem annyira abból adódik, ami akkoriban történt, sokkal inkább azoknak a dolgoknak az állapotából, amelyeket feltárt: tudniillik hogy az átadás gépezete már nem működött semmilyen téren, sem a szülőktől a gyermekek felé, sem a tanároktól a tanítványok felé, sem a parancsolóktól a beosztottak felé, sem a politikai vezetőktől a polgárok felé, sem a méltóságoktól az egyszerű egyének felé. Elsősorban az történt, hogy az oktatás általánossá válása révén – beleértve az egyetemi szintű vagy asszimilált oktatást is – a gyermekek tartósan kiszakadtak a családi körből, és olyan ifjúsági tér jött létre, ahol az egymás közt élő serdülők új beszéd-, öltözködési és szórakozási módokat találtak ki maguknak, és emancipálódtak a családi hagyományoktól. Mínderre nem egyetlen hónap alatt került sor, de miután fény derült a dolgok ilyen állapotára, normalizálódott: kulturális tényként érvényesült. Az emberek tudatára ébredtek annak, hogy új korba léptünk, s hogy a hagyomány napjai meg vannak számlálva. Az új kultúra a következményei közül a szexualitás fel-

szabadulása volt a leglátványosabb, ha nem a legközpon-
tíbb és legsúlyosabb megnyilvánulás. A kiszámíthatatlan ha-
tásokhoz egy további tényező is hozzájárult: az informatika
fejlődése és az internet általános használata elérte a kritikus
pontot, hogy olyan kulturális teret hozott
létre, amelyben mindent egyik napról a másikra találnak ki,
és ahol mindaz, ami eddig a lassú és helyhez kötött *átadás*
tárgya volt, most már a pillanatnyi és egyetemes *közlés* tár-
gyává válik. Ebben a *virtuális* térben a fiatalok pusztán az-
által, hogy eszmét *cserélnek* egymás között, a saját szellemü-
ket alakítják, ismereteket adnak át egymásnak, véleményü-
ket és értékítéleteiket egymás közt formálják, és így egyre
inkább eltávolodnak a hagyománytól, amely végleg bezárul
a múlt múzeumába. Még egyszer: ez a széles körű mozga-
lom a múltban sem irányult és ma sem mindig irányul ki-
mondottan a keresztény vallás ellen. Ugyanakkor a keresz-
tény vallást érték a legnagyobb károk abból következően,
hogy különösképpen a hagyományra épült, s hogy az át-
adástól függ. Mostantól fogva tudnia kell, hogy már csak
az evangélium *közlésére* számíthat, ahogyan a kezdet kezde-
tén is történt. – Hogyan helyettesíthetné a kommunikáció
a hit átadását? E kérdés az evangélium újratanulására hív.

Az evangélium újratanulása

Némelyek megkísérelhetik helyreállítani azt a vallást, amely
a múltban a hagyomány átadásával terjedt, és amelyet talán
még olyan környezetben ismertek meg, ahol megmaradt és
menedékre lelt a szekularizáció elől. De ellenőrizniük kel-
lene, hogy vágyukat maga a hit sugallja-e, vagy mindenek
előtt a hagyomány bármely formájához való kötődés és ál-
talanában a modernitással szemben tanúsított ellenséges ma-
gatarításuk. Mindenesetre egy ilyen restaurációnak, amelyre
a történelem jónéhány példát kínál, csak korlátozott ideig
és helyeken van esélye a fennmaradásra: ott és annyiban,
ahol és amennyiben mindig lesznek a tradicionalizmusért
rajongó emberek – de annak reménye nélkül, hogy jövőt
nyithatnának a hit előtt, vagy tágíthatnák terét. Ha az egy-
ház összességében hagyná magát erre a lejtőre terelni, ak-
kor hamarosan ezoterikus szektának könyvelnék el anélkül,
hogy híveinek száma növekednék, és azt kockáztatva, hogy
inkább megválnak azoktól, akik úgy alkalmazkodtak a mo-
dern világhoz, hogy közben nem veszítették el a hitüket.
A cél nem a múlt megmentése, hanem az eredeti erő új-
bóli megtalálása.

Jézus nem olyan vallásmodellt hagyott apostolaira, ame-
lyet állandóan meg kellene örökíteni. Nem rendelte el szá-
mukra, hogy minden országból minden embert feltétlenül



léptessenek be egyházába, hogy üdvözülhessenek, hanem azt a küldetést bízta rájuk, hogy hirdessék evangéliumát, amelyet ő maga is tanított, úgy, ahogy a Szentlélek értésükre adja. Azt a küldetést bízta rájuk, hogy mindenütt *közöljék* azt a örömhírt: Isten Krisztusban egyszer s mindenkor kibékült a világgal úgy, hogy azokat, akik követik tanításait, a Szentlélek örök üdvösségük útjára fogja vezetni. – Ez a kötelesség fakad abból, ha a keresztények *tanítványokként* elkötelezik magukat Krisztus követésére. Nem az egyház túlélésén és növekedésén kell munkálkodni, hanem segíteni kell neki, hogy betölthesse küldetését, amely létének oka. A missziós igyekezet nem arra szóló felhívás, hogy az egyház jövőjével törődjünk, hiszen jövője missziójában és egyedül csak abban rejlik. Arra sem szólít fel, hogy hagyjuk el a vallási gyakorlatokat, hanem csak arra: ne engedjük, hogy magukba szívjanak minket, mivel ezek nem önmagukban alkotják a célt. Arról sincs szó, hogy az evangélium hirdetését Jézus Krisztus hirdetésével helyettesítsük, hiszen ez elválaszthatatlan az előbbtől; vagy az evangélium tanításait a Krisztusba vetett hittel, mivel ha megtartjuk parancsolatait, az már a benne való hittel ér fel – ahogy ezt ő is oly sokszor mondta. Arról van szó, hogy közöljük, ami *közölhető*, és *abban a rendben*, amelyben megtehető és megteendő. A hit önmagában nem közölhető; be lehet avatni valakit a vallási gyakorlatokba, de azok nem vezetnek üdvösségre anélkül, hogy az ember engedelmessékedjen az evangéliumnak. Ez mindegyik újszövetségi levélben szerepel: a hit igazságai taníthatók, de önmagukban nem eredményeznek hitbéli elköteleződést, amely nélkül viszont hiábavalóak. Tehát valóban az evangélium közlésével kell kezdeni. Először azonban jól meg kellene tanulnunk és belőle kellene élnünk.

Valójában korántsem magától értetődő, hogy minden keresztény jól tudná, miben áll pontosan az evangélium, s hogy mi a jelentősége, mikor elegendő, merre irányul, milyen a kiterjedése, melyek a követelményei. A vallás és a valláserkölcis oktatása túlságosan is gyakran elfedte az evangéliumot, olyannyira, hogy nagyon sok hívő már nem is tudja, hogy az evangélium a hit teljessége. Ezért azt kockáztatja, hogy elfelejt belőle élni. Az evangélium az igazság és az élet útja, ily módon pedig az üdvösség útja. Sem az Istenhez, sem az emberhez vezető – az emberség útja – nem engedi meg, hogy úgy keressük Istent, hogy közben elfelejtjük testvérünket. Arra tanít, hogy Istent testvérünk felé haladva találjuk meg; ez az igazi emberség. Megtanít arra, hogy mivel tartozunk másoknak, egészen életünk feláldozásáig, és így megsejti a világ szívében jelenlévő Isten abszolút transzcendenciáját. Azt ta-



nítja, hogy nincs valódi istenszeretetet mások szeretete nélkül, és már azzal magát Istent szeretjük, ha érdek nélküli szeretettel szeretünk másokat. Mert a szeretet Istentől jön, a szeretet maga Isten. Az evangélium így arra tanít, hogy ne válasszuk szét az örök és mennyei üdvösséget az időleges és földi üdvösségtől, mert Isten minden emberi lény és az egész emberiség üdvösségét akarja: a másokhoz fűződő viszony által emberségében kiteljesedett ember üdvösségét, és annak az emberiségnek az üdvösségét, amely az emberiség minden tagját testvéri egységbe gyűjtő szeretetben eljutott az Istenhez való igazi hasonlóságra, ahogy az Atya és a Fiú is egyek a Szentlélek köteléke által. Ez az evangélium lényege, amely átfogja az ember Istenhez vezető útját, és amely Istennek az emberhez vezető útja is egyben: az üdvösség története. Igaz, hogy az, amit most felidéztem, nem tartalmazza az egész evangéliumot, mert nem beszéltem a keresztségről, amely aláírja a Krisztusba vetett hitet, sem az eucharisziáról, amely egybegyűjti az egyházat Krisztus testében. Elegendő azonban felütnünk az evangéliumokat, hogy lássuk: a szentségek csak a Jézus által követett út végén jelennek meg. Nem említettem minden tanítását sem, de a szeretetbe ő belefoglalta az egész Törvényt. Tehát meg kell tanulnunk úgy közölni az evangéliumot, *ahogyan* azt Jézus is tette.

Ez a gyors emlékeztető arra kíván rámutatni, hogy mielőtt az evangélium közlésére vállalkoznánk, mennyire fontos, hogy jól átelmélkedjük – a maga egyszerűségében, hiszen ennek köszönheti rendkívüli kiterjedését is: egyidejű végtelenségét és szélsőséges tömörségét. Így megtanuljuk lecsupaszítani az evangéliumot mindattól, amivel egy túlságosan ritualista és moralizáló vallás felruházta, és így belefoglalhatjuk mindazt, amit az isteni és örökkévaló dolgokkal való túlzott törődés már nem képes meglátni benne. Az evangéliumról elmélkedve – ide értem a szóban történő elmélkedést is – válik a keresztény ember Jézus *tanítványává*. De nem válhat azzá egyedül, a magányos elmélkedés által. Miközben a tanítványok Jézust követték, egymás között is *közösséget* hoztak létre. Az emberek a közös elmélkedésben és az evangélium közösségi gyakorlata révén válnak tanítványokká azáltal, hogy közlik egymás felé az evangélium megértését és gyakorlatát.

Az evangélium szerinti élet tehát nem működik *egyházi élet* nélkül, de nem is alkalmazkodik az egyháziság bármilyen formájához – főként ha az a szertartásokra, a vallási kifejezésre vagy tanító beszédek hallgatására korlátozódik. Mindezeknek megvan a maguk haszna, de nem elegendők ahhoz, hogy a keresztényeket ugyanabban az evangéliumi szellemben és az igaz tanítványi életben *közösséggé tegyék*.



Ehhez olyan egyházi gyülekezetre van szükség, amely nyitott a szavak közlésére mindenki irányában, nyitott a kölcsönös testvéri kapcsolatokra, az érzelmek, a szükségletek, a felhívások, az evangéliumi elmélkedésből fakadó projektek megosztására. Az evangéliumi küldetés elsőbbsége folytán az egyház élete *tanítványi közösségekbe* fog szerveződni, amelyek ugródeszkául fognak szolgálni a misszió számára. Ez távolról sem zárja ki és nem korlátozza a rituális imát – és az eucharisztikus közösségnek is meglesz ott a saját helye –, de az eljövendő, az áthaladó, a már itt lévő ország felé való irányultság, amely aratásba hívja a munkásokat, egészen más stílust ad az imának. Másmilyen imástílust tesz majd szükségessé, mint az, amely kizárólag a lelki és az örök javak felé fordul. *Vissza fogja fordítani* az imát, amely szülési fájdalmában nyögdecsel, miközben egy új emberiséget próbál világra hozni. Ez az evangéliumi ima már ott túli be küldetését, ahol az egész emberség lélegzik, és a résztvevőket az istenséghez fűződő szakrális kapcsolatoktól eltérő magatartást kíván. A hívek és a papság *új típusú kapcsolatára* fog szólni fel, ahol a papság jelenlétére nem lesz mindig szükség. Feltételezhető, hogy az egyházi életnek ez az új stílusa nem fog megfelelni minden hívőnek, és nem lesz olyan természetű, hogy kielégítsen minden valási igényt; ebből adódóan a különböző résztvevők számára többféle – különböző típusú és váltakozó – egyházi összejeveteleket kell majd tartani. Röviden szólva, ha az egyházat küldetése céljából újra útnak akarjuk indítani, akkor *újra ki kell találnunk*, az egyháznak újra meg kell találnia eredeti lélegzetvételt és kreatív lendületét.

Az evangélium közlése

Amióta a nyugati országokban megszűnt az a gyakorlat, hogy az egyházba az evangéliumhoz történő megtéréssel lehetett belépni, az egyháznak nem volt többé szüksége arra, hogy a világba menjen, mivel a világ jött el hozzá. Elment még ugyan a világba: „misszionáriusokat” küldött azokba az országokba, ahová még nem jutott el az evangélium. A misszionáriusokat azonban arra kötelezte, hogy „ültessék el az egyházat” – ahogy mondani szokás –, és ez oda vezetett, hogy a hit átadása a családi hálózatokon keresztül valósult meg. Miféleképp ez a mozgalom az ismert okokból megszűnt, és a szekularizáció terjedése ma már azzal fenyeget, hogy máshol is ugyanilyen hatásokat fog elérni. Az egyház kénytelen kilépni saját berkeiből, és újból a világba menni: újra meg kell tanulnia *kommunikálni* vele, mint ahogy azt történelme első századaiban tette, és úgy, hogy közben számot vet a világ kulturális fejleményeivel.



Arról van szó, hogy az embereket újból arra kell meghívni, hogy térjenek meg az evangéliumhoz. Ezzel szemben azt lehetne felhozni, hogy az egyház sohasem szűnt meg ezt tenni – ami igaz –, és hogy ezért nem is kell ezt újból megtanulnia – ami sokkal kevésbé igaz, mivel ma másképp kell tennie, mint ahogy a múltban tette. Hajdan egy teljes egészében vallásos világot szólított meg, és arra hívta az embereket és népeket, hogy változtassanak vallást, válasszák az igaz vallást, biztosítsák üdvösségüket. Most egy olyan világot szólít meg, amely kilépett a vallásból, amelynek istenhite kiüresedett, és sokkal inkább törődik az időleges, mint az örökkévaló célokkal. Nem az örök halál fenyegetésének kell első helyen lennie, sőt még kevésbé az igaz hitre és a vallásgyakorlatra való biztatásnak, hanem az evangélium szerinti életre való felszólításnak. Nem az evangélium szekularizálásáról, hanem az evangélium szekularizált világ felé való közlésének „szekularizálásáról” van szó. E közlésnek a világ számára hozzáférhető *nyelven* kell folynia. A fő cél az, hogy az evangéliumot és az egyházat másképp értsék meg, mint a múltban: a hit fényében jobban értsék az evangéliumot. Ahogy röviden kifejtettem: az evangélium mint az emberség iskolája maga az üdvösség útja, mivel Jézus is ezen az úton járt, hogy helyreállítsa emberségünket, s mivel a Szentlélek, amely „minden emberre” kiáradt és azt a küldetést folytatja, amelyet Krisztus bízott rá, erőteljesen arra sűrgeti az embereket, hogy Istennek a teremtésre irányuló tervével összhangban éljenek. És jobban megértsék az egyházat, hiszen maga az egyház nem az üdvösség előre meghatározott, abszolút és egyetemlegesen szükséges útja. Ő az a hang, amely a világnak az evangéliumot hirdeti azáltal, hogy a világot az evangélium, nem pedig saját maga felé fordítja, és amely a világot üdvösségre vezeti, amikor elviszi hozzá az evangéliumot. Küldetése itt nem áll meg. Igaz, hogy azokat fogja hívni, akik elfogadták, hogy hozzá jöjjenek hálát adni az evangéliumért, és intenzívebben éljenek abból. De minden sietség, nyomás és fenyegetés nélkül, türelmesen várva, hogy az evangélium megteremje bennük az igazság és az élet gyümölcseit. És arra hívja híveit, hogy maguk is hálát adjanak az üdvösségért, amelyet a Szentlélek teljesít be a világban, s hogy jobban értsék és éljék az evangéliumot, hogy hatékonyabban vihessék el a világnak. Így az egyház, a keresztények látható küldetése az, hogy elkísérjék, előkészítsék és kövessék a Szentlélek láthatatlan misszióját.

Ezzel együtt meg kell tanulnunk beszélni a világgal. Itt még azt hozhatnánk fel, hogy az egyház sohasem mulasztotta el azt a kötelességét, hogy tanítsa az evangéliumot annak a tekintélynek a nevében, amelyet Istentől kapott, és

amelyet megszentelt hierarchiája által gyakorol. Csakhogy épp ez a cselekvésmód szorul módosításra. Mert a *tanítás* nem azonos a *közléssel*. A világ az *ész* és nem a *tekintély* nyelvén beszél, ezért a *hierarchikus* út nem az egyetlen, s nem is a legjobb módja annak, hogy az egyház kapcsolatba lépjen egy *laicizált* világgal, hanem a *laikus* hívekhez intézett felhívás tűnik szükségesnek és megfelelőbbnek.

Az evangélium, még ha név szerint Jézus Krisztus szavaival azonosítják is, az *ész* nyelvén szól: megmutatja az embereknek, hogyan viselkedjenek ember módjára egymással, Istentől kapott természetüknek, valamint Jézus példázatainak és tanításának megfelelően. Amikor az egyház az evangéliumot hirdeti a világnak, leggyakrabban azért teszi, hogy erkölcsi prédikációt tartson, amely szerinte a „természet törvényen” alapul, és nélkülöz mindenféle ésszerű érvet. Olyan prédikációt tart, amely formálisan nem a kinyilatkoztatáson alapul, és nincs dogmatikus hordereje. Amint két partner az *ész* nyelvén beszél egymással, és olyan dolgokról van szó, amelyekről mindenki tudással és tapasztalattal bír, akkor többé már nem arról van szó, hogy valaki tekintéllyel tanítana, hanem arról, hogy két egyenrangú fél *folytat párbeszédet*. Együtt *vitáznak*, nyilvános vitába bocsátkoznak, és kölcsönösen érveket hoznak fel. Nos, a keresztény laikusoknak személyes tapasztalataik vannak a hétköznapi életet érintő kérdésekről, a párkapcsolatokról, a gyermeknevelésről, a családi kapcsolatokról, a munkáról, a politikáról, a gazdaságról, a társadalmi konfliktusokról, a társadalmi problémákról és mindazokról a dolgokról, amelyek a közjőval kapcsolatosak, és amelyekről gyakran beszélgetnek az egyháztól idegen személyekkel. Ezek az emberek, akik tanulták az evangéliumot, ugyanúgy képesek mindenféléről szót váltani, mint a felszentelt klerikusok, sőt, még inkább képesek rá, hiszen tapasztalataik és ismereteik vannak az adott területeken. Annál is inkább, mert nem tűnnek úgy a társadalom szemében – amelynek résztvevői –, mintha valamilyen külső tekintéllyel lennének felruházva. Jegyezzük meg azt is, hogy az evangélium nem csak szavakban hirdethető, hanem inkább tettekkel, elköteleződéssel olyan személyek vagy csoportok iránt, amelyeknek segítségére van szükségük ahhoz, hogy nagyobb emberségre jussanak. Az evangélium hirdetése egyben az evangéliumi szellem hirdetése is az élet és a társadalom konkrét valóságában. Mindez különösen a laikusok munkájához tartozik, mivel ők élnek a világ szokásos életét.

Megjegyzendő, hogy az egyház gyakran arra szólítja fel laikus híveit, hogy olyan tevékenységekkel tegyenek tanúságot hitükről a világban, amelyeket szívesen minősítenek szociális apostolkodásnak. Fontos azonban megértenünk,

hogy a hit közlését, amikor már nem átadható, evangéliumi ihletésű eszközökkel kell előkészíteni és végezni. A laikusok képesek annak a missziónak a gyakorlására, amelyet Krisztus bízott tanítványai összességére; ezért nem kell habozniuk, hogy kivegyék belőle hitelesen felelős részüket. Ez azt is feltételezi, hogy az egyház hierarchiája kifejezetten arra hívja meg őket, hogy erősebben szólaljanak meg az egyházban: Ismerje el a laikus hívők hitbeli érettségét, *nagykorú* keresztény mivoltukat, tegye lehetővé, hogy a nevében beszéljenek, arra hívja meg őket, hogy teljes felelősséggel és szabadságban vegyenek részt küldetésében. Mindez az egyházat megtérésre (*conversio*) szólítja: forduljon vissza a világhoz; de arra is, hogy lelkipásztorok és hívek, klerikusok és laikusok sokkal evangéliumibb módon forduljanak ismét egymás felé.

Említettem, hogy az átadás hierarchikus jellegű – függőleges tengelyen történik –, míg a kommunikáció egyenlőbb – vízszintesen zajlik. Az egyház megszokta, hogy úgy beszéljen a világgal, ahogy hívei felé tette: átadott és parancsolt. Az egyháznak a világgal folytatott kommunikációja ma eleve megkívánja azt, hogy önmagán belül is képes legyen kommunikálni: nem azt, hogy eltűnjön a hierarchikus viszony, hanem hogy sokkal egyszerűbb, testvéribb, alázatosabb és evangéliumibb legyen. Ehhez egyaránt szükség van a struktúra és a szellem megváltozására: hogy a szavak szabadabban mozogjanak minden irányban, hogy a felelőségeket és a hatalmat jobban megosszák. Amikor az átadás eszközei meggyengültek, akkor ezt csak az egyház és a világ, a laikus hívek és a laikus világ nagyobb közösségével lehet pótolni. Ez a közösség olyan egyházból fakad, amely belülről épül és növekszik. A hitnek a világ felé történő közlése ennek az egyházi megtérésnek az árán történik. Nem mint ha azt remélnénk, hogy egyszerre mindazok el fognak jönni, akiknek az evangéliumot elvitték. De azok, akik elviszik, növekedni fognak a hitben; az egyház pedig hívei erőteljesebb hitének köszönhetően folytatni fogja korokon átívelő misszióját. És azáltal, hogy a világban terjed az evangéliumi szellem, az üdvösség számos és különböző útja íródik majd bele az emberi viszonyok láthatatlan szövetébe.

(Varga Judit fordítása)